

Aron Etzler

Den felande länken i Europas vänster

Introduktion

Valet i Nederländerna i september 2012 har riktat blickarna mot det framgångsrikaste vänsterpartiet i Europa, *Socialistische partij* (SP).¹ Hur kan det komma sig att SP lyckats så bra, när vänstern i resten av Europa haft sådana stora problem? I sin bok *Trondheimsmodellen. Radikala framgångshistorier från Norge och Nederländerna*, Stockholm 2008, (sid 131-202) redogör Aron Etzler för hur SP steg för steg lyckats bygga partiet genom att konsekvent inrikta sig på ”gräsrotsarbete”, dvs att engagera vanligt folk i angelägna frågor, särskilt på lokalplanet. Boken rekommenderas varmt till läsning.

Här har vi valt att återge det bokkapitel som beskriver hur SP:s tidigare historia, dvs hur det bildades, vilka politiska frågor som man tog itu med m m.

Martin F (september 2012)

De andra vänsterorganisationerna diskuterade sig till död. / *Tiny Kox*

Ett parti föds och klipper sin navelsträng

Socialistiska partiet föddes officiellt den 22 oktober 1972. Det föddes i en tid som var full av strejker och politiska konvulsioner i det annars lugna Nederländerna, och det föddes i städer som Oss och Nijmegen, i landets sydöstra industribälte.

Socialistiska partiet bildades praktiskt taget från grunden, men helt utan föräldrar var det inte: modern till SP var ett typiskt sektparti av sjuttiotalsmodell, KPN(ml). Men från detta parti var det inte mycket som de nybildade partiet skulle ta med sig.

Ur Kommunistische Eenheidsbeweging Nederland KEN (ml) bröt sig en liten grupp ur och bildade Kommunistische Partij Nederland (Marxistisch-Leninistisch), KPN (ml). De ansåg att KEN(ml) blivit ett parti styrt av studenter och intellektuella. I korthet: För mycket tid lades på att definiera arbetarklassen. För lite tid på att arbeta tillsammans med den. Det gamla partiet predikade för arbetarklassen vad den skulle göra. Och var, något som inte behöver översättas, en *praatclub*. Detta ord skulle leva vidare i SP:s vokabulär, som en symbol för vad ett parti inte ska vara.

KPN(ml) var inte ett parti som startades via ett huvudkontor i Amsterdam. Snarare kan det beskrivas som ett tätt nätverk av aktivister i några städer. Men snart ledde det praktiska arbetet till namnbyte. Kommunistische Partij Nederland (Marxistisch-Leninistisch) var inte ett vinnande namn direkt när man skulle knacka dörr. Den 22 oktober 1972 föddes slutligen Socialistiska partiet. Och snart lämnade SP sina konkurrenter i sektvänstern efter sig.

¹ Några veckor innan valet hade opinionsundersökningar pekat på att SP kunde få över 20% av rösterna, men i valspurten krympte detta snabbt och det slutade med att SP fick 9,7%, vilket inte är dåligt men helt klart en stor besvikelse. Se [Nederländerna](#) där det finns flera artiklar om valet och SP:s valresultat (bl a diskuteras varför det gick som det gick). – Tillägg oktober 2012.

Fighten med Akzo Nobel som Ronald van Raak berättade om [återgivet tidigare i boken – Red] skulle kunna vara hämtad från någon av de städer där Socialistiska partiet har vuxit fram. Längre var praktexemplet på konkret aktion mot kapitalets hänsynslöshet kampen mot kemiföretaget Diosinth som pågick när partiet tog sina första staplande steg i början av 1970-talet.

Det nya partiet tillämpade det som står i *Maos lilla röda*: "Vi måste lära oss av massorna. Vi måste fråga dem om deras erfarenheter och praktisera deras lösningar för deras egna problem." Principerna kallades masslinjen.

De betydde att gå till arbetarklassen, att sälja tidningen i deras bostadsområden och gå till fabriken. På dagarna fanns aktivisterna i fabriken för att veta vilka problem som arbetarna upplevde. På kvällarna trycktes flygbladen med arbetarnas krav. De unga osnutna aktivisterna var knappt tjugo år, men de kunde få ut 600 fabriksarbetare i strejk, berättar Paul Peters i boken *Het geheim van Oss* — Hemligheten från Oss.

— Vi stod på morgnarna klockan sex med flygblad utanför fabriksportarna, berättar Paul Peters. Om Jan hade försovit sig, sprang vi till hans hus och kastade småsten på hans fönster för att väcka honom.

Om de unga revolutionärerna ännu inte var arbetare skulle de bli det. Och Jan, Jan Marijnissen, var en av dem. Han var en av de som radikaliserats vid universitetet i Nijmegen, och hellre tog arbetet som revolutionär än att bli akademiker. Snart tog han vilket jobb som helst som kunde garantera daglig kontakt med de arbetande massorna: på korvfabriken, eller som svetsare. Femton år efter den tidiga flygbladsutdelningarna skulle Jan Marijnissen leda SP till att bli landets starkaste vänsterparti och förmodligen, Europas mest lyckade partiprojekt till vänster.

Ja, SP är den felande länken i den europeiska vänstern, en märklig skapelse. Alla andra partier till vänster om socialdemokratin som är något så när stora har funnits antingen sedan 1917, då de kommunistiska partierna bildades, eller bildats genom utbrytningar ur socialdemokratiska och kommunistiska partier. SP är det enda av de många maoistiska partierna som lyckats bli ett massparti i Europa. Här finns också förklaringen till att det inte liknar något annat.

Tiny Kox gick med i Socialistiska partiet 1975. Attraktionen låg i att det var ett parti som GJORDE NÅGOT, som gjorde bra saker, berättar Kox. Hyresstrejker, arbetsmiljöaktioner, praktiskt stöd till utsatta människor, arbete i fredsrörelsen och solidaritet med tredje världen.

— Där var grunden, det var det vi aktivister jobbade hårt med dag och natt, berättar Tiny Kox.

Men SP var också ett maoistiskt parti som strävade efter att göra revolution. Och, precis som i övriga Europa var det en revolution som aldrig kom. Inte ledde Kina den revolutionära vägen framåt heller. Kinas konflikt med Sovjetunionen hade blivit så allvarlig att de kinesiska ledarna rekommenderade de maoistiska partierna i Europa att vara för Natomedlemskap, säger Kox. Och när det gällde solidaritetsarbetet agerade Kina märkligt. De drog tillbaka sitt stöd till ANC i kampen mot apartheid.

— Vi märkte att deras politik mot självständighetsrörelserna dikterades av Kinas egna intressen snarare än solidaritet, säger Kox. Och när de bad oss stödja Nato, tänkte vi: det här kan inte stämma. Vi jobbade ju med fredsrörelsen hela tiden mot Nato. Det var oacceptabelt. Så vi bestämde oss för att sluta följa Kina.

Men det fanns också en annan faktor som var avgörande för beslutet: alla superrevolutionära intellektuella försvann. Precis som i resten av Europa låg centrum för vänsterrörelserna på universitetet. Och där odlades en superrevolutionär stämning.

— Parollen för många var revolution i morgon, om inte idag. De hade ju sett kravallerna i Paris och följde Pragvåren. Allt det gav studenterna en falsk bild av världen.

Studentrörelserna 1968 var också medelklassrörelser, anser Tiny Kox. Än så länge var det inte normalt att gå på universitetet för arbetarbarn, även om det höll på att ändras. Ett så litet och nystartat parti som SP var dömt att påverkas av revolutionsstämningarna. Men några år efter bildandet 1972 började vänstervågen i Europa ebba ut. Då försvann också de superrevolutionära intellektuella.

— Om du verkligen tror att revolutionen kommer i morgon och revolutionen inte kommer, då försvinner du.

1976 fann SP att många av de som varit med under vänsteruppsvinget försvunnit. Kvar fanns mindre än 500 aktivister, inte många fler än de som var med från början. Vad skulle SP göra?

— Tja, vi fortsatte med ungefär samma saker som förut, säger Kox. Vi var väldigt besvikna på Kina, men insåg att det helt enkelt inte gick ihop.

Så vi slutade bara att skriva om Kina och koncentrerade oss på vårt lokala gräsrotsarbete. Det hade i alla fall mening för oss som sysslade med det. De andra vänsterorganisationerna diskuterade sig till döds.

På ytan var det inte dramatiskt. Men SP hade gjort ett fundamentalt val: de hade ställts inför problemet att deras praktik inte gick ihop med teorin om förestående revolution. Deras lojalitet med progressiva rörelser i Nederländerna och Kina som världsrevolutionens ledare hade testats. Och SP valde i varje fall sin egen praktik som gräsrotsrörelse i Nederländerna framför en teori som visade sig vara fel.

Från och med 1976 skulle SP fokusera på förändring av Nederländerna i socialistisk riktning. Det var innebörden i det som skämtsamt ibland kallas för "den första revolutionen". Från början slogs ett tydligt mönster fast. Vägen till framgång gick över ett intensivt lokalt arbete. Förtroende byggs lokalt. Bygg en fästning i den stadsdel där ni etablerar er, löd rådet. Utifrån den kan expansionen ske. Idag har SP lämnat allt i maoismen bakom sig. Utom de grundläggande arbetsprinciperna, masslinjen.

En ekonomisk kris i det kapitalistiska systemet inledde den nyliberala epok som slog igenom med full kraft efter 1990. Däremellan låg upptakten, 1980-talet, med sin skenbart apolitiska högergång.

1980-talet var en period av helt andra förändringar på samhällets botten än 1970-talets vänster hade tänkt sig. Den ekonomiska krisen framkallade sociala krisfenomen som ett vänsterparti på olika sätt måste ta ställning till. Där fanns fabriksnedläggningarna, som upplöste de förut stabila industrierna och drog undan benen på både den fackliga organiseringen och kampen för full sysselsättning. Det var också i detta krisklimat som de etniska konflikterna i Nederländerna tog fart, något som skulle blomma ut med full kraft ett årtionde senare med Pim Fortuyn och en allt hårdare politik mot invandrade.

Nederländerna var i början av 1900-talet ett land som människor emigrerade ifrån för att det saknades arbete. De nederländska kolonierna pekades ut av regeringen som ställen där man kunde bygga sig en ny framtid. I slutet av 1900-talet hade strömmen vänts åt det andra hållet. Allt sedan andra världskriget, som lämnade Nederländerna i ekonomisk kris, var politiker övertygade om att den låga nativiteten var en av orsakerna till krisen. När det nederländska kolonialväldet rasade samman började människor från kolonierna komma till Nederländerna. Senare lockade regeringen ny arbetskraft från Turkiet och Nordafrika. Men planen från regeringens sida var aldrig att de skulle stanna. Ingen bostadsplanering hade gjorts för en sådan utveckling. Barnen

fick ingen normal skolgång: de kunde sitta under trappan och läsa en bok på sitt hemspråk. Regeringen litade på att invandrargrupper skulle bilda sin egna samhällsspelare, som katolikerna hade gjort ett sekel tidigare. Men sannolikt brydde de sig inte speciellt mycket om hur arbetskraftsinvandrarna skulle ordna sitt liv.

— Det sägs ju ofta att vi är ett tolerant land, men jag undrar om det inte är mer korrekt att säga att vi räknar med att folk ska sköta sig själva. Om jag får sköta mitt, så kan du få sköta ditt, säger Elma Verhey. Hon arbetade under 1980-talet på vänstertidningen *Vrije Nederlands*, och var en av författarna till *Ons soort mensen* — Vår sorts människor — en reportagebok om det nya land som höll på att växa fram. Det är ett fattigt land som framkallas inför läsarens ögon. Ett land som håller på att förlora sina stora industrier, där allt fler inte går på gatorna för att de är på väg till ett arbete, utan för att de inte har en aning om vad de ska syssla med.

— Det hade aldrig gjorts några som helst integrationsförsök från statens sida. De bara väntade på att invandrarna skulle tjäna sina pengar och dra hem. Men det blev tvärtom: många tog hit sina familjer. Och på vissa ställen blev de så många att det inte var nödvändigt för dem att lära sig nederländska för att kunna leva sitt liv. I slutet på 1970-talet började samhället ghettofieras, och de etniska nederländare som bodde i de områdena kände att de plötsligt var i minoritet.

Fackföreningsrörelsen avfärdade de invandrade som gästarbetare: de fick bilda sina egna fackföreningar. I motsats till i Tyskland där facket började organisera invandrade för att förhindra att det skulle uppstå en konfliktsituation. Och PdvA — socialdemokraterna — stängde ögonen inför vad som höll på att hända. De hade redan utvecklats till ett parti som dominerades av den urbana medelklass som aldrig behövde konfronteras med sociala problem. De ansåg att de vita som levde i invandratäta områden var rasister. En del av dem höll också på att bli det, och PdvA:s attityd — att inte diskutera sakfrågorna — spädde på deras alienation från vänstern.

Det var i detta läge som SP började formulera krav på en ändring av politiken: att nya medborgare skulle lära sig nederländska, att sociala problem skulle lösas och att arbetskraftsimport hotade undergräva löner och villkor. Det var en politik som i mångt och mycket utvecklats från en traditionell arbetarklassposition.

— SP hade så pass mycket kontakt med folk att de kände till problemen långt innan de andra partierna. Folk i de här kvarteren började utveckla högerextrema idéer och SP funderade mycket på hur partiet skulle agera för att inte situationen skulle explodera, säger Elma Verhey. I slutändan blev de det enda parti till vänster som erkände att det fanns problem. Det är klart att de vann mycket på det.

Men SP gick därmed emot hela det politiska etablissemanget. På den tidning där Elma Verhey arbetade kallades de under 1980-talet, liksom i stora delar av vänstern, för "fascister".

— Det var befängt. SP sa aldrig: skicka ut invandrarna. De sa: lös problemen. Men det är klart, om du inte ens vill erkänna att det finns problem, då blir det jobbigt, när någon kan peka på dem.

Rudie Kagie, författaren till *De Socialisten*, den enda boken om SP som inte skrivits av en partimedlem, har en lite annan mening.

— Ja, det är helt klart att SP inte var rasister. Men de kunde uttrycka sig klumpigt. De skrev sådant i flygblad som att marockaner inte begrep sig på elektriska maskiner och att det var irriterande att tvättmaskinerna svämmat över. De uttryckte sådant som folk gjorde i de här områdena.

Det fanns också en viss kulturell chauvinism hos det unga proletära partiet, anser Kagie.

— De gjorde sådant som att kräva en kanal som skulle spela nederländsk pop och schlager tjugofyra timmar om dygnet. De skulle aldrig be om en sådan kanal för jazzmusik, tror jag. Alltså inte för att de är emot jazzmusik, men för att det helt enkelt inte är intressant ur deras perspektiv. Tiny Kox säger att Kagies kritik är orättvis:

— Visst, våra svar på problemen var inte av den kvalitet som våra svar är idag. Men vi hade rätt redan då: vi visste vad som pågick och vi talade om det. I Nederländerna hade man drivit igenom en politik som var väldigt "modern" och som hade väldigt fina principer. Detta var ju "vänster"-politik. Men den gick i grunden ut på att arbetskraftsinvandrare inte skulle leva kvar i landet. Att de inte skulle behöva delta i samhället. Resultatet blev att många som växte upp då blev arbetslösa för evigt. Och det är socialdemokraternas och GroenLinks fel.

— När vi tog upp det valde andra partier att bestraffa oss. Man påstod a vi stod för "nederländsk överhöghet" och liknande.

Men ligger det inte något i att SP var ett parti som såg samhället ur de vita arbetarklassens perspektiv, snarare än arbetarklassen som helhet?

— Visst, men alla partier var vita på den tiden, precis som alla partier bestod av män på 1950-talet och alla partier var protestantiska före andra världskriget. Det är först nu som immigranter på allvar börjar komma in i partierna.

Det politiska och ekonomiska etablissemangen i Nederländerna har behandlat sina invandrade lika hänsynslöst som många av Europas rika länder. 1961 började Nederländerna importera arbetskraft. Under arbetslösheten tjuugo år senare kastades invandrade ut med tvångsmedel av samma politiska krafter som så villigt importerat dem.

Kravet på att invandrare skulle lära sig nederländska gjorde att SP stämplades som rasister under 1980-talet. Partiet tystnade. Och debatten tystnade i Nederländerna, vilket igen lämnade utrymme för andra att ta upp frågan. Pim Fortuyn slog igenom 2002 i kommunvalet i Rotterdam. Att kritisera islam, kräva hårdare tag mot invandrare och hänsynslöst utvisa asylsökande är nu mainstream i Nederländerna. Tjugofem år efter att partiets stämplades framstår SP som den enda rösten som inte talar om "kulturproblem", utan om sociala problem och politiska. Det är också det parti som har högst andel trofasta invandrarväljare.

Att tala om integrationsproblemen var nödvändigt, menar Elma Verhey, men priset var högt. Medan partiet fortsatte växa i sina lokala bastioner, lade de övriga partierna och medierna locket på.

— Först 1989 fick jag tillåtelse av redaktören att publicera en artikel om dem, säger Elma Verhey. Och sedan kunde andra tidningar också skriva om dem: "kan Vrij Nederlands skriva om dem, så har de fått en stämpel att de är godkända".

Fram till genombrottet 2006 var SP fortfarande det parti som det skrivs minst om i den inhemska pressen. De vänstersinnade journalisterna föredrar oftast GroenLinks. Samtidigt skulle det visa sig att Socialistiska partiet inte behövde få medialt godkännande: så länge de som kommit i kontakt med partiet själva kunde ge det godkänt, hade det förutsättningar att gå framåt. Det gick bara alldeles för långsamt.

SP hade överlevt en period när andra vänsterpartier krympte. Det hade klarat att bygga "fästningar" lokalt, och vinna respekt för sitt arbete. Men när de kom för att be om röster på valdagen blev det nej. Detta var grundproblemet som de aktiva diskuterade i början av 1980-talet.

Lösningen var inte att överge de metoder som hade visat sig framgångsrik på lokal nivå, utan att

bygga en ny nivå ovanpå dem. Telefonlinjerna, hjälpkontoren, läkarmottagningarna, dörrknackningen och de spektakulära aktionerna — allt det fanns redan 1980, men partiet kunde bara ha lokal påverkan. Det var säkert bra med åsikterna, men det fanns inga svar på vad som borde göras med skolväsendet, sjukvården och allt som låg ovanför kommunal nivå.

Det var säkerligen meningsfullt att vara aktiv i ett så mångsidigt och effektivt parti i någon av de små städer där det fanns, men vari bestod poängen att rösta på ett parti som 1977 skulle få 0,3 procent av rösterna i riket? SP var dömt att existera som ett marginellt fenomen om det inte också tog det stora steget till att bygga ett riksomfattande parti.

Kongresserna 1987 och 1991 beslutade att stryka marxismen-leninismen och bygga ett parti utan utländska förebilder. Ett miniprogram för ett socialistiskt Nederländerna antogs. Samtidigt inriktades alla ansträngningar på att omvandla federationen av lokalföreningar till ett landsomfattande parti, och att satsa resurser på valrörelserna. Det var innebörden i den "andra revolutionen".

Men minst lika viktigt var att lära sig masskommunikation. Jan Marijnissen inbjöd journalisten Bert Voskuil från Nieuwe Revue för att få höra hans mening om partiet. Nieuwe Revue var en annan typ av vänstertidning än Vrij Nederlands, det var en skandal- och sensationstidning som hängde ut kriminella. Men det var också en vänstertidning. I Nieuwe Revue var de grövsta brottslingarna den amerikanska regeringen. På många sätt var SP ett lättare fenomen att förstå för denna hårdkokta skola av journalister.

Bert Voskuil försökte från sin journalistiska bakgrund förklara hur tidningarna tänker.

— Jag sa att SP gjorde många förvånansvärt bra saker, men att ingen kände till dem. Jag lärde dem därför att visa upp sina läkarmottagningar, sina hjälpkontor och advokater.

Hjälpen skulle visa sig värdefull i partiets kamp mot asbest.

— Om du bara ger tidningarna fakta, så kommer de inte. Vad ni måste ha är tre änkor som förlorat sina män i asbestos. Det är mycket mer imponerande än hela er rapport.

Sagt och gjort: reportrarna öste in, änkorna berättade sina historier, oväntat mycket publicitet följde och en fond för asbestoffer kunde startas.

Samarbetet med Voskuil och en annan journalist från Nieuwe Revue, Karel Glastra van Loon, utgjorde grunden till det som snart skulle kallas "the V-team" (verkiezingsteam, vällaget, eller förstås *victory team*), partiets interna pr-byrå. Nästa person att ansluta sig var ett veritabelt pr-geni, Nico Koffeman. Koffeman var en vänstersinnad pr-konsult som i realiteten tjänat så mycket pengar och vunnit så många priser inom branchen att han kunde ägna sig åt vad han behagade. Och få saker behagade honom mer än att hjälpa ett socialistiskt parti att överkomma sina kommunikationsproblem.

SP hade inte bara rasist-problemet att ta itu med, ansåg Koffeman. Det var för mycket av ett "järn-Hans"-parti, ett kantigt och hårdkokt macho-parti. Koffeman ansåg att folk som läste om det "får intrycket att Nederländerna inte skulle bli ett så lustigt ställe, att du skulle vara tvungen att flytta från ditt hus till en grå hyreskasern". Samtidigt var partiets dåtida slogan "Ärligt och aktivt" helt intetsägande. Det var visserligen en saklig beskrivning, men en som alla andra partier skulle kunna ha. Ännu ett problem var att övertyga folk om att rösta på ett parti som knappast kunde räkna med något inflytande alls i parlamentet. Profilen måste på en gång bli vassare, mer välkomnande och ge ett skäl för människor att faktiskt ge sin röst. Vad Koffeman i slutändan kom upp med var en ny partisymbol laddad med symbolik — tomaten.

Vid valet 1994 presenterade Jan Marijnissen ett nytt parti under huvudslogan "Rösta mot — rösta

SP!". Budskapet var att alla som ogillade den nyliberala utvecklingen, också skulle rösta emot den, och att denna röst måste läggas på SP. "Rasister röstar på Jaanmat", syftande på Centrumpartiets ledare, "proteströstare på SP", var det andra budskapet som skiljde SP från högeröstarna.

Framför Marijnissen låg en skål med tomater, partiets nya logotyp. Tomaten, vanligen kastad mot bedragare och dåliga politiker, är förstås ett uttryck för SP:s identitet som protestparti. Men inte bara det. Den är röd, och har också en vänlig insida full av vitaminer och närande ämnen, förklarade Koffeman. Alltså: ett vänligt protestparti. För att understryka vänligheten beställdes 200.000 kramdjurs-tomater i tyg (ironiskt nog från Kina). Den största oron var att tomaterna trots alla försäkringar från importfirman skulle vara sydda av barn eller under slavliknande förhållanden.

Senare skulle Koffeman och "the V-team" bli pionjärer i att bygga en lättkommunicerad profil för partiet. Till valet 2002 skrevs en sång för partiet, gospelsången "Een mens is meer" — En människa är mer:

Ett djur är nåt mer än kött
En människa är nåt mer än konsument
Ett land är nåt mer än aktiebolag
Det du gör är vad du är.

Skolan är väl ingen marknad
Vården är väl ingen produkt
Den som inte delar på sitt överflöd
Är som människa totalt misslyckad

Det rika väst är ingen ö
Europa är ingen fästning
Den som räds det främmande
Reser hinder främst för sig själv

Stå inte tjurig vid sidan om
Gör något och markera ditt mod
Låt din vrede gå hand i hand
Med det goda du gör
Rösta för
Rösta på SP

Det är värt att poängtera, för med "Een mens is meer" fick SP inte bara sitt partiprogram i kortform, utan markerade på ett symboliskt sätt att det var ett levande folkrörelseparti, på samma sätt som partierna i arbetarrörelsens ungdom. Kampsången har inte bara som funktion att förmedla ett budskap, utan också att skapa gemenskap i kampen. Trots det är det mycket få vänsterpartier i dagens Europa som bemödar sig om att sjunga nya sånger tillsammans, och sjunger istället sånger som skrevs i bästa fall för trettio år sedan. Det reflekterar inte bara ett ointresse för kulturen i den sociala kampen, utan också för organisering.

"Een mens is meer" lanserades, sjungen av rockartisten Bob Fosko, med en tillhörande video, som en bärande del i SP:s valkampanj 2002. För varje ny valrörelse sedan dess har en ny sång sett dagens ljus. I valet till EU-parlamentet 2004 "Stur en waakhond naar Brussel" (Skicka en vakthund till Bryssel), i folkomröstningen "Nederlands segt nee" ("Nederländerna säger nej").

I valet 2006 lanserades en film, *Jan en alleman* — Svensson och alla vi andra, som tar upp de sociala problemen i landet — och en singel med samma namn.

Tomaten markerade början på det andra kapitlet i SP:s historia. Av de allt starkare lokalföreningarna lade SP i slutet av 1980-talet all kraft på att bygga ett starkt nationellt parti. I den dialektiska pendling som skapade Socialistiska partiet hade nu tiden kommit för ett genombrott på riksnivå under 1990-talet.

Det var ingen lätt tid för vänsterpartier. Runtom i Europa rasade vänsteralternativen som korthus, samtidigt som de högerextrema partierna klev fram och tog rollen som oppositionspartier.

Det skulle visa sig att 1980-talet bara var upptakten till ett årtionde där högerens idéer skulle dominera också inom socialdemokratin. Tiden var kommen för hänsynslös konkurrens i globaliseringens namn. De politiska eliterna vände sig bort från gamla välfärdsavtal mot en tidsålder av marknadsliberalism.